

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2018|014 VAN 22 MAART 2018

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE WEDEROPBOUWHOEVE GELEGEN KRUISSTRAAT 90 TE GRIMBERGEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 19 FEBRUARI 2018

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 22 maart 2018 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 19 februari 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als monument van de wederopbouwhoeve gelegen Kruisstraat 90 te Grimbergen. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministeriële besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. Alvorens in te gaan op de diverse artikelen van het ministerieel besluit, formuleert de commissie een algemene bemerking bij voorliggende bescherming. Het inhoudelijk dossier situeert de bescherming enerzijds in het herinventarisatieproject van de Vlaamse Rand en anderzijds binnen het thema wederopbouwarchitectuur. De inhoud en scope van beide thematische projecten worden evenwel niet in voorliggend dossier geduid. Het inhoudelijk dossier geeft wel aan dat de inventaris van het Onroerend Erfgoed 24 bouwkundige relicten bevat waarbij het Oeuvre Suisse en Belgique tussenkwam. Hiervan maken vijf items deel uit van een beschermd stadsgezicht en werd één item beschermd als monument, met name de Hoeve Piekaerts in Zemst.

De commissie betreurt dat het inhoudelijk dossier geen ruimer beeld schetst van de bewarings- en beschermingstoestand van wederopbouwhoeves in Vlaanderen. Een eenvoudige zoekactie in de inventaris van het Onroerend Erfgoed leert dat er in totaal 320 wederopbouwhoeves geïntariseerd zijn. In de directe omgeving van de hoeve in de Kruisstraat situeren er zich een viertal. Het is onduidelijk in hoeverre de hoeve in de Kruisstraat binnen de 'wederopbouwarchitectuur' (in casu de OSB-verwezenlijkingen) in Vlaanderen - en specifiek in de Vlaamse Rand - een unieke waarde vertegenwoordigt.

De commissie vroeg reeds in haar advies¹ over de wederopbouwhoeve Watervliet in Kortemark te verduidelijken of nog andere beschermingen van wederopbouwhoeves zouden volgen. In de behandeling van dit advies² werd aangegeven dat het agentschap in 2015-2017 wederopbouwhoeves inventariseerde in een aantal Westhoekgemeentes met een oude inventaris, zoals de fusiegemeentes Heuvelland en Ieper: *'Hierop zal een gemotiveerde beschermingsselectie volgen, waarbij ook het wederopbouwerfgoed van recenter geïntariseerde gemeentes zoals Diksmuide zal betrokken worden. Deze gemotiveerde selectie zal vanaf 2018 omgezet worden in beschermingsdossiers.'* Het is voor de commissie onduidelijk wat de stand van zaken van dit initiatief is. Het is tevens onduidelijk hoe voorliggende bescherming hierin kadert.

¹ VCOE-2017047 Advies bescherming Kortemark wederopbouwhoeve Watervliet

² <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/14553/bestanden/17745>

De commissie pleit voor de opmaak van een vergelijkend thematisch onderzoek rond wederopbouwhoeves in Vlaanderen (en/of de Vlaamse Rand). Op basis daarvan kan een globaal beschermingspakket worden voorgedragen dat onderbouwd wordt door een criterianota. Deze werkwijze is volgens de commissie te verkiezen boven de opmaak van telkens individuele beschermingsdossiers.

3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de bescherming van de wederopbouwhoeve als monument vast en verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.
4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische en architecturale waarden die de bescherming als monument verantwoorden en beschrijft de aanwezige erfgoedkenmerken en -elementen.

De commissie merkt op dat een uitgebreide omschrijving wordt gegeven van de architecturale waarde. Deze beschrijving omvat enkele elementen die volgens de commissie eerder thuishoren in het historisch overzicht van het inhoudelijk dossier (o.a. oprichting en werking Oeuvre Suisse en Belgique). De commissie verwijst naar de definitie van de architecturale waarde: *'Een onroerend goed heeft architecturale waarde als het getuigt van een fase of aspect van de (landschaps)architectuur of de bouwkunst in het verleden. Het kan gaan om typologie, stijl, oeuvre of materiaalgebruik.'* De commissie vraagt de beschrijving van de architecturale waarde van de hoeve, zowel in het ministerieel besluit als in het inhoudelijk dossier, op deze elementen toe te spitsen. De overige informatie kan elders in het inhoudelijk dossier worden ondergebracht.

Wat de beschrijving van de erfgoedkenmerken en -elementen betreft, vraagt de commissie – zowel in het MB als het inhoudelijk dossier - een beschrijving van de kelder (onder de typische opkamer) toe te voegen en de beschrijving van de dakstructuur verder uit te werken.

5. De beheersvisie is opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. Beheersdoelstelling 2° focust in het bijzonder op het behoud van het uitzonderlijk gaaf bewaarde oorspronkelijke schrijnwerk en glas. De commissie kan dit ondersteunen maar benadrukt dat het exterieur van de hoeve tal van andere waardevolle elementen en kenmerken bevat die behoud en gepast beheer verdienen. Zo wijst de commissie onder meer op de kenmerkende voorgevel met fraai uitgewerkte halsgevel op voluten, de zijtuitgevels met muurankers, het baksteenmetselwerk en de gevelsteen met opschrift O.S.B. De commissie vraagt de beheersvisie voor het exterieur aldus verder uit te werken. Deze bemerking geldt tevens voor de beheersvisie inzake het interieur. Beheersdoelstelling 3° gaat enkel uit van het behoud van de oorspronkelijke Boomse tegelvloer *'indien die nog in goede toestand aanwezig is onder de huidige vloer'*. De commissie merkt op dat in artikel 2 evenwel geen sprake is van de aanwezigheid van een Boomse tegelvloer. Voor het interieur wordt wel gewezen op de oorspronkelijke indeling en afwerking, met name de balkenstructuur in de gelagzaal, het binnenschrijnwerk en de schouwmantels. De commissie vraagt ook voor deze elementen een beheersvisie uit te werken.
6. Artikel 4 van het ministeriële besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De commissie kan deze ondersteunen.
7. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. Deze hebben betrekking op het exterieur, de omgeving en het interieur van het monument. Aangezien enkel de hoeve aan straatzijde waardevol is en de overige gebouwde volumes op het perceel slechts minder waardevolle, latere toevoegingen betreffen, vraagt de commissie de toelatingsplichten 2, 3, 4 en 8 enkel van

toepassing te verklaren op het hoevegebouw.

Daarnaast merkt de commissie op dat tal van omgevingswerken, alsook het wijzigen van het microreliëf toelatingsplichtig worden gemaakt. De noodzaak hiervan is voor de commissie onvoldoende duidelijk. Op basis van het inhoudelijk dossier blijkt immers dat het volledige perceel enkel wordt afgebakend omwille van de historische verbondenheid van de hoeve met het perceel en om de kenmerkende vrijstaande inplanting van de hoeve aan de straat te garanderen. Zowel de moestuin als de boomgaard bleven onvoldoende bewaard.

8. Met betrekking tot het inhoudelijk dossier vraagt de commissie, naar analogie met de bemerking in paragraaf 3 van dit advies, om de beschrijving van de architecturale waarde verder te enten op de definitie van deze erfgoedwaarde. Overige informatie (zoals met betrekking tot de oprichting en werking van het Oeuvre Suisse en Belgique, de carrière en het oeuvre van Alfred Minner, alsook het overzicht van verwante items uit de inventaris) kan opgenomen worden in het historisch overzicht.
9. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van de wederopbouwhoeve in Grimbergen. De commissie vraagt:
 - Te verduidelijken in hoeverre de wederopbouwhoeve in de Kruisstraat binnen Vlaanderen - en specifiek in de Vlaamse Rand - een unieke waarde vertegenwoordigt;
 - De beschrijving van de architecturale waarde, zowel in het ministerieel besluit als in het inhoudelijk dossier, op de definitie van deze erfgoedwaarde te enten;
 - De beheersdoelstellingen voor het exterieur en het interieur van de hoeve verder uit te werken;
 - De toelatingsplichten 2, 3, 4 en 8 enkel van toepassing te verklaren op het hoevegebouw en de toelatingsplichtige omgevingswerken verder te duiden.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter